

שמיעת שירים בזמן הזה/אליעזר גלעד ועקיבא הרשקוביץ

מקור הסוגיה

איתא במשנה בסוטה (פרק ט משנה יא): "משבטלה סנהדרין בטלה השיר מבית המשתאות שנאמר (ישעיה כ"ד) בשיר לא ישתו יין". ושואלת הגמרא שם (מח.) "וממאי דמשבטלה סנהדרי כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע, דאמר קרא (איכה ה יד): זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם".

וממשיכה הגמרא שם: "אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא בסיפא, שנאמר: קול ישורר בחלון חרב בסף..." אמר רב הונא: זמרא דנגדי ודבקרי - שרי, דגרדאי - אסיר. רב הונא בטיל זמרא, קם מאה אווזי בזוזא ומאה סאה חיטי בזוזא ולא איבעי. אתא רב חסדא זלזיל ביה, איבעאי אווזא בזוזא ולא משתכח.

ובגמרא בגיטין (ז.) מובא: "שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מנא לן דאסיר? שרטט וכתב להו: 'אל תשמח ישראל אל גיל בעמים'. ולישלח להו מהכא: 'בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו', אי מההוא, הווא אמינא הני מילי זמרא דמנא, אבל דפומא שרי, קמ"ל.

ויש לברר בעזרתו יתברך כמה שאלות:

א. מה נאסר? האם כל שירה בפה, האם רק שירים של גויים? האם שירי קדושה הם בכלל האיסור?

ב. כשהמשנה אומרת ש"בטל השיר בבית המשתאות" היא מתכוונת דווקא בבית המשתאות או שכתבה מה שקרה במציאות כשבטלה הסנהדרין, אך בפועל כל שיר נאסר? אם המשנה התכוונה רק בבית המשתאות, מה ההגדרה של בית המשתאות?

ג. האם כשרב הונא "בטיל זמרא" הוא גזר גזירה חדשה או שרק חיזק את הגזירה הקיימת המובאת במשנה? אם רב הונא גזר גזירה חדשה, על מה בדיוק גזר? מה הסיבה שרב הונא אסר את שירת הגרדיים והתיר את הספנים והבוקרים? והאם הלכה כרב הונא בזה?

ד. האם יהיה מותר לשמוע שירים על ידי רמקולים וכדו' משום 'פנים חדשות', או שהווי בכלל הגזירה של חז"ל?

שיטת רש"י ודעימיה - השיר נאסר רק בבית המשתאות

רש"י בגיטין מסביר את דברי מר עוקבא "זמרא - לשורר בבית המשתאות". ובגמרא בסוטה כתב: "זמרי דנגדי - מושכי ספינות בחבל שרי, שאינו אלא לזרזם במלאכתם. ודבקרי - שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלא לכוין את השוורים לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם. דגרדאי - אינו אלא לשחוק". ובפירוש דברי רב הונא כתב: "בטל זמרא - גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבית משתאות".

לשיטת רש"י האיסור במשנה הוא דווקא בבית המשתאות, ומר עוקבא גם מדבר על בית המשתאות אך מסביר שמדובר אפילו בפה, ורב הונא גזר גזירה חדשה שאסור לשיר אפילו לא בבית המשתאות. אך הוא מתיר לשיר לצרכי עבודה, ואינו מתיר שהשירה היא לשחוק בעלמא.

התוספות (גיטין שם ד"ה זמרא) **הר"ן** (בחיידושים שם) **התוספות רא"ש** (גיטין שם) **הרי"ד** (פסקים שם) **וההגהות מימוניות** (הלכות תעניות ה יד אות ה) **האגודה** (גיטין פרק א') **והסמ"ג** (עשה דרבנן ג) כתבו כרש"י שנאסרה נגינה רק בבית המשתאות.

התוספות, הר"ן והאגודה (שם) מוסיפים שמכל מקום ראוי להחמיר שלא לשמוע נגינה גם לא בבית המשתאות כשמתענג ביותר, ומקורם בירושלמי במגילה (פרק ג הלכה ב) "מר עוקבא מישלח כתב לריש גלותא דהוה דמיך (הולך לישון) וקאים (קם) בזמרין, ישראל אל תשמח בעמים" ופירשו בשיטתם הטור (או"ח תקס) והרמ"א (שם) שמדובר על מי שרגיל בכך וכפשוטו הירושלמי, אך יש לציין שלשון הראשונים היא "שמתענג ביותר" ולא מחייב שסברו שהאיסור הוא משום הרגילות אלא יכול להיות שסברו שהאיסור הוא משום ריבוי העונג.

המהרש"ל² (יש"ש גיטין פ"א) מביא את דברי רב הונא ומרחיב בעקבותיהם את גדר בית המשתאות וז"ל: "אבל דגרדאי אסור, פירוש הנגינות שמנגנים האורגים

1. ושינה מלשון הפסוק משום שאסור לכתוב שלשה מילים מפסוק ללא שרטוט.

2. וכיוצ"ב כתב אף האגרות משה חלק א' או"ח סי' קסו.

או שאר אומנים אסור, שאינו אלא לשמח לבבו, כן פי' ר' ישעיה, **מכל הלין משמע דלאו דוקא בשתיה לחוד, אלא בכל הדומה לו**. ויוצא מדבריו חומרא עצומה בהבנת שיטת רש"י, שמגדיר כל שירה של שמחה כבית המשתאות³, ונפקא מינה להשכמה עם שירים, שלטור לא ברור שיהיה מותר, (וחשש לזה בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' ב, אך בחישוקי חמד גיטין ז. חלק עליו בזה), אך אם אני מסביר שהבעיה זה הריבוי עונג, על פניו אין כאן חשש של ריבוי עונג, מכל מקום לעניין מעשה לא מלאני ליבי לחלוק על דברי הטור והרמ"א.

וכשיטת התוספות והר"ן נראה לענ"ד לומר בשיטת רש"י שכתב בחגיגה (טו:): גבי 'אחר' וז"ל: "זמר יווני לא פסק מביתו - והיה לו להניח בשביל חורבן הבית, דכתיב בשיר לא ישתו יין". והרי לשיטת רש"י נאסר השיר רק בבית המשתאות, אלא צריך לומר שהבעיה זה ש'לא פסק' הזמר ומשום כך נאסר⁴ וכשיטת התוספות ודעימיה. ושו"ר ברבי עקיבא איגר (בהגהות גיטין ז.) "אי מההוא הוה אמינא זמרא דמנא. עיין חגיגה דף טו: ברש"י ד"ה זמרא". ואולי כיוון לזה. **מהתוספות רא"ש משמע שאיסור גמור לשמוע שירים בקביעות וז"ל: "זמרא מנא לן דאסור**. כי היא שכתבתי לעיל דירושלמי דהוה קאי ודמיך בזמרין שהיה מרבה להתענג ביותר ולשורר לפניו".

לסיכום: לשיטת רש"י, התוספות, הר"ן, הר"ד, האגודה, ההגהות מימוניות והסמ"ג נאסר השיר רק בבית המשתאות, לתוספות, ולר"ן שיר שלא בבית המשתאות ראוי שלא לשמעו באופן קבוע/ שמתענג ביותר. ומלשון התוספות רא"ש משמע שאף יש איסור בדבר. ומרש"י לא ברור אם זה איסור גמור או רק דבר שהיה ראוי ל'אחר' לנהוג.

3. אך לכאורה קשה מלשונות הראשונים שכתבו שמתענג ביותר, ולכאורה קשה להגדיר את הגרדיים כמתענגים ביותר.

4. ועיין במהרש"א שם שחלק על רש"י וכתב ש"נראה דנקט זמר יונית דהיה בו מינות בזמר גופיה", אך מכל מקום בביאור דברי רש"י היה נראה לענ"ד כדכתבנו.

גדר בית המשתאות - בירור בשיטת רש"י

בשיר השירים על הפסוק כי טובים דודך מיין (פרק א פסוק ב) כתב רש"י: "כי טובים - לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר 'אל בית משתה היין'. 'בשיר לא ישתו יין'. 'והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם". ויוצא מדבריו שכל סעודת עונג ושמחה מוגדרת כבית המשתאות. וכן כתב המהרש"ל (יש"ש גיטין פ"א) "משמע דלאו דוקא בשתיה לחוד, אלא בכל הדומה לו⁵". וכיוצ"ב כתב הגר"ש אלישיב (הערות הגר"ש אלישיב סוטה שם) "ומשתה אין הכוונה דוקא משתה היין, אלא כל יחדיו הוה כמשתה ואסור בו כלי שיר".

שיטת הרמב"ן ודעימיה - נאסר השיר גם לא בבית המשתאות

הרמב"ן (תורת האדם שער האבל - ענין אבלות ישנה) מביא את דברי הגמרא, אך לא מזכיר שהאיסור הוא בבית המשתאות כשיטת רש"י וז"ל: "התם שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור, שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, ולשלח להו בשיר לא ישתו יין אי מההיא הוה אמינא זמרא דמנא אסור אבל זמרא דפומא שרי קמ"ל דאסור. ובסוף סוטה אמר רבא אודנא דשמע זמרא תעקר, ואמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר קול ישורר בחלון חורב בסף. ואמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי שרי דגרדאי אסור, פירוש שאלו לסייע בכובד מלאכתן ואלו לזמר בעלמא. אמר ר' יוחנן כל השותה יין בארבעה מיני זמר מביא חמש פורעניות לעולם שנאמר הוי משכימי בבקר שכר ירדופו וכתוב והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם וכתוב בתריה לכן גלה עמי מבלי דעת וגו'. (לאחר מכן מביא את היתר הגאונים שיובא להלן)

וכן כתבו הרא"ה (ברכות פרק ה) והריא"ז (סוטה פ"ט ה"ב), וכן האשכול (הלכות תפילה יד.) והכפתור ופרח (פרק ו').

5. אע"פ ששם כתב זאת על זמרא דגרדאי, ויוצא מדבריו גדר חמור מאוד שכל שירה לשמחה הוי כבית המשתאות.

ומכיוון שלא כתבו שהאיסור הוא רק בבית המשתאות, וכן הביאו את דברי רב הונא שבפשטות דבריו אוסר בכל מקום, מוכח שסברו שכל שיר שאינו שירות ותשבחות נאסר אף מחוץ לבית המשתאות.

ומה שקשה על דבריהם שבמשנה כתוב שבטל השיר מבית המשתאות ואסור משום "בשיר לא ישתו יין" לא משום שאסור רק על היין, אלא שאורחא דמלתא נקטה שהיה דרכם לשיר בבתי המשתאות, אך אינו עניין לדינא מה אסור ומה מותר. וכן כתב הב"ח (או"ח תקס בביאור תשובת הרמב"ם).

שיטת הר"ף

כתב הר"ף (ברכות דף כא עמוד ב בדפי הר"ף): "גרסינן בגיטין בפרק קמא שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים ולישלח להו בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו אי מההיא הוה אמינא זמרא במנא הוא דאסיר אבל זמרא בפומא מותר קמ"ל דאסיר... וגרסינן בסוף סוטה אמר רב אודנא דשמע זמרא תעקר אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר קול ישורר בחלון חורב בסף אמר רב יוסף זמרן גברי ועניין נשי פריצותא זמרן נשי ועניין גברי כאש בנעורת למאי נפקא מינה לבטולי הא מקמי הא אמר ר' יוחנן כל השותה יין בארבעה מיני זמר מביא חמש פורעניות לעולם שנאמר הוי משכימי בבקר שכר ירדופו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם וגו' מה כתיב בתריה לכן גלה עמי מבלי דעת וכבודו מתי רעב והמונו צחה צמא וגו'". ולאחר מכן מביא את שיטת הגאונים ששירות ותשבחות לא נאסרו (יובא להלן)

ולכאורה מכך שלא מביא שהאיסור הוא רק בבית המשתאות, ועוד שהביא רק את הגמרא בגיטין, משמע שסבר שהאיסור הוא בכל מקום. אך לא מוכרח משני סיבות: א) שאינו אוסר להדיא וכתב זאת על פשטות המשנה שמדברת על בית המשתאות.⁶ ב) מדוע לא הזכיר את רב הונא שהוא היחיד שאוסר להדיא אפילו לא בבית המשתאות.⁷

6. ולענ"ד (אליעזר) זו אינה הוכחה כלל, כי גם במשנה לא ברור שלא מביאה רק תיאור של המציאות מה בטל בפועל. ועוד שהר"ף לא הביא את איסורו כלל מהמשנה אלא מהגמרא בגיטין ששם לא הוזכר בית המשתאות.

יש לציין שהרא"ש בפירוש על הגמרא (ברכות פרק ה' סימן א') ציטט את לשון הר"ף, אך בתוספות הרא"ש כתב: "ורש"י פירש לשורר בבית המשתה וכן משמע מדפריך ולישלח ליה בשיר לא ישתו יין". וצ"ע מדוע בפירוש על הגמרא לא כתב שכך סובר⁸, אך מכל מקום נראה לענ"ד בשיטת הר"ף, שאוסר גם לא בבית המשתאות.

ביאור שיטת הרמב"ם

כתב הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק ה' הלכה יד) גבי אבילות לאחר חורבן הבית: "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר כולן, וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר 'בשיר לא ישתו יין', וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין".

ומשמע מלשונו ששירה בכלי נאסרה תמיד, ואילו שירה בפה נאסרה רק על היין, שכתב שאסור לשמוע כל מיני זמר לאחר החורבן, ובשירה בפה הוסיף שאסור "על היין", ולכאורה אם אין משמעות אם שותה על היין או לא, מילות "על היין" מיותרות.

בשו"ת הרמב"ם (מהדורת מכון ירושלים ח"א סי' קמח) הרמב"ם אוסר הכל ואפילו שירות ותשבחות ועיי"ש בלשונו הקדושה שמאריך באיסור שמיעת שירים, ולכאורה סותר את מה שכתב כאן במשנה תורה שמותרת שירה בפה לא על

7. ובשו"ת הר"ף (סי' רפא) כתב: "ש"ץ שמוציא מפיו דברים שאינם הגונים כגון שהוציא מפיו דבר נבלה ומרנן בשירי ישמעאל מסלקין אותו על כיוצא בו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה". וחשבתי להביא מכך ראייה שסבר שכל ששר אף לא בבתי המשתאות יהיה אסור, אך לכאורה לא מחייב משום שיכול להיות שמדבר על שירים שהם כגון דברי נבלה שהזכיר לפני.

8. אך יש להעיר שמכיוון שבשני החיבורים הרא"ש בנוי על שני שיטות שונות קיימת תופעה שמצטט גם אמירות שאינם מסכים איתם להלכה, וכן כתבו הש"ך (חו"מ לט סק"ב), וכן תקפו כהן סי' מו ובעוד מקומות, וכן היד מלאכי (כללי הרא"ש אות לא ד"ה זה דרכו), וכן כתב החיד"א (שם הגדולים מערכת א אות רלו), והשדי חמד (חו"ו ע"ד - מ').

היין⁹, יתרה מזאת, בפירוש המשניות (אבות א' טז) כתב הרמב"ם "ודע, כי השירים המחוברים, באיזו לשון שיהיו, אמנם יבחנו בענייניהם, והם נוהגים מנהג הדיבור, אשר כבר חילקנוהו". וחוזר למה שכתב קודם לכן שיש חמישה אופנים לדיבור "מצווה, ואסור, ומאוס, ואהוב, ומותר" עיי"ש. ומשמע מלשונו שהשירים יהיו כמו הדיבור, ומה שיהיה טוב בדיבור יהיה מותר גם בשיר, ומה שנאסר בדיבור יאסר גם בשיר, ועם המשנה תורה אפשר לישב ולהעמידו שמדובר ששר בפה ללא יין, אך לכאורה סותר את דבריו בתשובה¹⁰.

מין הרב עובדיה יוסף זי"ע (יחיה דעת א, מה) כתב בשם הב"ח (שם) שאין סתירה וז"ל: "ואמנם ראיתי להב"ח שכתב לפרש דברי הטור, שלא נתכוון לומר שהרמב"ם סותר את עצמו בזה מחיבורו לתשובתו, אלא שהתשובה היא ביאור למה שכתב בחיבורו, ומה שכתוב במקרא בשיר לא ישתו יין, לאו דוקא, אלא דאורחא דמילתא לשורר על היין, וכן מה שכתוב במשנה סוטה (מ"ח). בטל השיר מבית המשתאות, לאו דוקא, אלא אפילו בלא משתה אסור, דעיקר קפידא הוא משום השיר ע"כ".

אך לענ"ד קשה לפרש כן בדברי הב"ח. הב"ח בד"ה "ומלשון הרמב"ם משמע" מסביר את דברי הרמב"ם שמחמיר בכלי אפילו בלא משתה, אך מיקל בפה שיהיה אסור רק על היין, ושלא על היין יהיה מותר אפילו למי שרגיל, ומסביר איך הביין זאת הרמב"ם בגמרא (יובא להלן) וכמו ההבנה הפשוטה בדברי הרמב"ם, שיש סתירה בין המשנה תורה לתשובה. ובהמשך בד"ה "אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפילו בפה אסור אף בלא משתה" כתב: "משמע דאפילו לשאינו רגיל ובעל כרחך שדעתו לפרש ההיא דמר עוקבא דפרק קמא דגיטין דאסור אפילו בפה היא היינו אפילו בלא משתה ומאי דפריך התם ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין היינו דס"ל דהמקרא דקאמר בשיר לא ישתו יין לאו דוקא קאמר בבית המשתה, דעיקר קפידא אינה אלא בשביל השיר ואורחא דמילתא הוא לשורר

9. המעשה רוקח מסביר את הרמב"ם במשנה תורה באופן שמיישב ביניהם ונדון בדבריו בהמשך.

10. אך אפשר ליישב שהרמב"ם בפירוש המשנה בא להגדיר את המהות הדיבור, ולא נחית לאיסורים נלווים, אלא רק לתוכן הדיבור והשיר עצמם.

במשתה היין. אבל אין הכי נמי דאפילו בלא משתה אסור. ומתניתין דסוף סוטה דבטל השיר מבית המשתאות נמי לאו דוקא אלא אפילו בלא משתה נמי אסור כנ"ל לדעת הרמב"ם.

ונראה לענ"ד שהביא זאת בפירוש תשובת הרמב"ם איך מסתדר עם דברי הגמרא בגיטין והמשנה, וכמו שכתבנו בסיעתא דשמיא בשיטת הרמב"ן, אך לא בא בזאת להסביר את דברי הרמב"ם במשנה תורה. וכן נראה מדבריו בהמשך שכתב: "ולענין הלכה יראה עיקר כדברי הרמב"ם בתשובת שאלה" ולכאורה נראה כדכתבנו משום שאם היה סובר שאין סתירה ביניהם היה צ"ל שיראה כהרמב"ם, ולא היה מפרש שנראה כדבריו בתשובה ודו"ק.

ועוד שבמשנה יותר קל לומר שאורחא דמילתא נקטה (בפרט שהמשנה הזאת נמצאת ברצף של משניות שמתארות במציאות מה קרה בחורבן ולא מביאות זאת כהלכות לדוג' "בטל השמיר" "בטלו אורים ותומים" וכו' עיי"ש) מאשר ברמב"ם שכל דבריו מדויקים להלכה, ויוצא לפי זה שהוסיף סתם "על היין" ללא משמעות הלכתית.

ועוד מכיוון שבתשובה הרמב"ם מונה את היין כאיסור עצמי, קשה שיכתוב "על היין" כדי נסבא¹¹.

ווצריך לכאורה עיון בדברי הרמב"ם במשנה תורה מניין לרמב"ם לחלק בין שירה בפה על היין לשירה בלא יין, ועוד שלכאורה בגמרא (גיטין שם) משמע הפוך, שהרי שואלים את מר עוקבא מניין שאסור הזמר, ומשמע כל זמר, ענה להם שלומדים זאת מ"אל תשמח ישראל אל גיל בעמים". שואלת הגמרא למה לא ענה להם מבשיר לא ישתו יין (שהרי זה הפסוק של המשנה בסוטה?) ועונה הגמרא "אי מההוא (לכאורה "בשיר לא ישתו יין"), הוא אמינא הני מילי זמרא דמנא (הייתי אוסר רק זמר של כלי), אבל דפומא שרי, קמ"ל. (כלומר אם הייתי לומד מבשיר לא ישתו יין, הייתי מתיר זמר בפה, קמ"ל שאף זמר בפה אסור ולומדים זאת מהפסוק אל תשמח ישראל אל גיל כעמים שאוסר הכל, ולכאורה יוצא הפוך מהרמב"ם שהפסוק שהייתי מבין ממנו שכלי אסור הווי בשיר לא ישתו יין, ואילו מהפסוק אל תשמח ישראל אנו לומדים שאסור גם בפה, ואפילו בפה, ושם לא מוזכר יין.)

ומצאנו בשאלה זו כמה תירוצים באחרונים.

11. הרב נחשון מייסון הי"ו, וכיוצב"א הביא מרן הרב עובדיה יוסף זי. (יחווה דעת א מה) על דברי המעשה רוקח.

הפרי הארץ על הרמב"ם שם מבין שונה את הרמב"ם, וז"ל: "ואני בעניי לעיקר התמיהה שתמהו על רבינו לא ידעתי מה טיבה ומי גילה להם דרבינו אסר זמרא דמנא אפילו שלא על היין, אי ממה שכתב ואפילו שירה בפה על היין דמשמע דלא מבעיא זמרא דמנא דמתסר אפילו בלתי יין, אין זה הכרח דאפשר דלאו לענין על היין הוא דאתא דבהא כולהו שוין ואף דמנא לא מתסר אלא על היין ומלת אפילו הכי קאמר לא מיבעיא דמנא דמתסר על היין אלא אף דפומא אסיר על היין כי זמרא דמנא מוכח טפי לאסרו, וכן מוכח מדברי הש"ס דקאמר אי מהתם וכו' ומאחר שבכלי הדבר פשוט לאסור נקט אפילו כלומר לא מיבעיא בכלי דאסור על היין אלא אפילו בפה אסור על היין ומנ"ל דרבינו מחלק".

כלומר הפרי הארץ מסביר שהרמב"ם סובר כשיטת רש"י שהכל נאסר רק בבית המשתאות, ומסביר שכשהרמב"ם כותב שאפילו שירה בפה על היין אסורה, משמע שבכלי פשוט שאסור על היין, והרמב"ם מוסיף שאפילו בפה אסור על היין.

אך לכאורה זה קצת חסר בלשון הרמב"ם שהרי הרמב"ם כאן בהלכה **הארץ** באיסור כלי שיר בלא שום אזכור של יין ורק כשמזכיר שירה בפה מזכיר שאסור על היין¹².

לעומתו **המעשה רוקח** (על הרמב"ם שם) מסביר בדיוק הפוך את דברי הרמב"ם וז"ל: "ונראה דכוונת רבינו לאסור כל מיני זמר בין בכלי בין בפה ואפילו על היין... ומכ"ש שאר שירות דעל היין דרך הוא לשורר ולברך לחברים... ונקט קרא יין לרבותא דאפילו על היין שדרך לברך לחברים ולשורר וכיון שדרכו בכך הוה אמינא דאין זו שמחה גמורה ושירי אפילו הכי קאסר ומכל שכן שאר שירות אפילו בפה..."

ומבאר דברי הרמב"ם שגם במשנה תורה סבר שאסור שירה בפה, ומה שנקט על היין הוא משום שההנחה הפשוטה שייך יהיה מותר ומחדש הרמב"ם שאסור לשיר אפילו על היין. וסברתו שמכיוון שרגילים לשיר בסתמא על היין, יותר

12. ואין להקשות מכך שהרמב"ם בתשובה כותב את איסור שמיעת כלי זמר ואיסור שמיעה על היין כשני איסורים נפרדים, משום שלשיטתו התשובה והחיבור סותרים בוודאי.

מחודש לשיר בלא יין, ויוצא מדבריו שאין סתירה בין דבריו במשנה תורה לדבריו בתשובה ובכל מקום אסור לשיר, ואפילו על היין.

אך לכאורה דבריו קשים מכמה סיבות:

א. מסברא ברור שיש יותר שמחה בשתיית יין מאשר בשמיעת שירים ללא יין, ומאוד מחודש לטעון שהאיסור יהיה יותר על מה דאינו רגיל בו בלא קשר לרמת השמחה שבו.

ב. הרמב"ם בתשובה כתב: "וכל דבר אוולות על פי האמת שמיעתו אסורה, אפילו נאמרה שלא כשירה ואם יחובר אליו זמר יש כאן שלשה איסורים איסור שמיעת אוולות ונבלות הפה, ואיסור שמיעת השיר ר"ל זמרא בפומא, ואיסור שמיעת כלי שיר, ואם היה זה במקום שתיית יין, יש איסור רביעי והוא אמרו יתעלה "והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתייהם". וברור מדבריו שראה זאת כשני איסורים שונים, ושניהם אסורים ולא סבר ששתיית יין יותר קלה. (והביא שאלה זו מרן הרב עובדיה יוסף זי... בשו"ת יחווה דעת א, מה). ומכיוון שלשיטתו אין סתירה בין המשנה תורה לתשובה, קשה על דבריו מהתשובה.

ג. יוצא מדבריו שהרמב"ם סברתו הפוכה מכל הראשונים, ומה שכל הראשונים הבינו שיין יותר חמור הרמב"ם חלק על כולם בסברה והסביר שיין יותר קל¹³.

וכשיטת המעשה רוקח משמע אף מדברי המהר"ל (נצח ישראל פרק כג) שכתב: "אלא אפילו בלא יין נמי אסור דקאמר שם (סוטה מח א) אמר רב הונא... ודגרדי אסור - שאינו אלא לשחוק, עד כאן. הרי מוכח דבין על היין ובין שלא על היין - אסור. והא דקאמר 'בטל השיר מבית המשתאות', נראה דלרבותא קאמר, אפילו בשעת שתיית האדם, שדרך האדם לזמר, וכאילו היה דבר זה מנהג לאדם, אפילו הכי אסור"¹⁴.

13. אע"פ שדווקא שאלה זאת הייתה נראית לענ"ד פחות קשה על דבריו, משום שמצינו בכמה וכמה מקומות שהרמב"ם הינו דעת יחיד אף בסברה. (לדוג' דין רשות הרבים, עיין שבת ו: בדין מדבר, ובדברי הראשונים שם, ובתשובת רבי אברהם בן הרמב"ם על הרמב"ם שם ואכמ"ל) הבאתיה משום שכך כתב מרן הרב עובדיה יוסף זי. (שם).

14. והביאו מרן הרב עובדיה זי. שם.

תירוץ נוסף מצינו ב**לחם יהודה** (על הרמב"ם שם): "ונראה לענ"ד לומר דהרב ז"ל מפרש דהנך דשלחו ליה זמרא מנ"ל דאסיר ר"ל אעיקרא דזמרא דהיא זמרא דמנא ור"ל בין במשתה בין בלא משתה ודלא כפרש"י, ואהא השיבם מקרא דאל תשמח ישראל אל גיל דמשמע בכל גוונא אפילו בלא יין, והש"ס מדקדק לבאר כוונתם ומבאר דאי מההוא הוה אמינא זמרא דמנא ור"ל דהא נמי אינה אסורה אלא על היין דמסתבר לאוקומי קרא בכהאי גוונא דהוי שמחה טפי קמ"ל קרא דאל תשמח ישראל וכו' דממנו יתבאר דקרא דבשיר מיירי בזמרא דפומא דאי דמנא הא שמעינן לה מקרא דאל תשמח וכו'. ומעתה כל אחד אוקמיה בדיניה קרא דאל תשמח דלא מדכר ביה יין מיירי בזמרא דמנא דבכל ענין אסור וקרא בשיר וכו' מתוקם בזמרא דפומא ודוקא על היין. ולפי זה מתניתין, דסוטה אתיא שפיר דמיירי בשיר הפה ואהא קתני בבית המשתאות דווקא. וצריכא למנקט לראיה קרא דבשיר וכו' ואלו שירה דכלי לא קתני ומינה תידוק דדוקא שיר פה בעי משתה דוקא והוא נראה לי פירוש מחודש".

וכדי להסבירו נביא את הגמרא בגיטין כפירושו: "שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מנא לן דאסיר? (בכלי בכל מקום) שרטט וכתב להו: אל תשמח ישראל אל גיל בעמים. ולישלח להו מהכא: בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו! (שהרי זה הפסוק של המשנה!) אי מההוא, (מהפסוק של המשנה) ה"א ה"מ זמרא דמנא (רק בבית המשתאות), אבל דפומא שרי (בבית המשתאות), קמ"ל. (מאל תשמח ישראל' שאסור את האיסור הבסיסי. כלומר מנא בכל מקום. וזה מגלה לי שלומדים את פומא שעלו לא דיברנו עד כה משום שהוא איסור יותר מחודש, מבשיר לא ישתו יין, שמדבר רק בבית המשתאות)".

כלומר המשנה מדברת על בית המשתאות ("בשיר לא ישתו יין") ואוסרת הכל (פה וכלי) מר עוקבא מדבר על האיסור הבסיסי כלומר כלי, ואוסר בכל מקום, ("מאל תשמח ישראל") היוצא משניהם שמה שלא נאסר הוא פה מחוץ לבית המשתאות¹⁵.

15. עקיבא: לכאורה מפשט הגמרא קצת פחות מסתדר שהגמרא במפורש אומרת שמ"בשיר לא ישתו יין" לומדים זמרא דמנא. ואליעזר חולק על כך ואהב את דברי הלחם יהודה אף בפשט הגמרא.

ומצאנו בסיעתא דשמיא באגרות משה (אורח חיים חלק א סימן קסו) שכתב כדברי הלחם יהודה, ועיין שם בלשונו הקדושה שהאריך בתירוץ זה.

סיכום: הרמב"ם בחיבור מחלק בין שירה בפה לשירה בכלי נגינה, שירה בכלי הרמב"ם אוסר בכל מקום, שירה בפה הרמב"ם אוסר רק על היין. והארכנו בחיפוש מקור הרמב"ם בחילוק זה, בתשובה הרמב"ם אוסר את כל השירות למיניהם, ועד כה לא הצלחנו ליישב את דברי הרמב"ם בסתירה זו. בכללי הפוסקים (שדי חמד כללי הפוסקים סימן ה' אות יג, וכן עין יצחק כללי הרי"ף והרמב"ם אות מא עמוד תו) מצאנו כמה דעות כאיזה מקור פוסקים כשיש סתירה בין המשנה תורה לתשובה, אך לא מצאנו כלל ברור בזה¹⁶.

שיטת הגאונים - לא נאסרו שירות ותשבחות לה' יתברך

כתבו הגאונים (תשובות הגאונים - הרכבי סימן ס): "והא דשלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר וכו'. הכין חזינא כי מנהג כל ישראל בבתי משתאות סתם וכל שכן בית חתן וכלה שמשמחין בקולות שלשמחה ואומרים דברי שירות ותושבחות לפני הקדוש ברוך הוא וזוכרין אותותיו וחסדיו עם ישראל מקדם, וקיווי גלוי מלכותו והבטחותיו הטובים ובשורות נחמות שבישרו הנביאים את ישראל ופיוטין הרבה. על אילו הדברים וכיוצא בהן בקול נגינות ובבתי חתנים וכלות שמחות וזכר חופות וברכות להצליחם ולהכשירם ואין אדם בעולם מישראל נמנע מכל אלה.

אבל זמרא דאסר מר עוקבא דברים שאינן כסדר הזה אלא נגינות שלאהבת אדם לחברו ולשבח יפה ביפיו ולקלס גבור בגבורתו וכיוצא בזאת כגון שלישמעאלים הללו שנקראין אשעאר אלגזל לא מיבעיא במנא דאסיר אלא אפילו בפומא בלחוד אסיר. ובעיקר דבר זה שנינו משבטלה סנדרי בטל שיר מבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. ואמרינן עלה ממאי דבסנדרי כתיב אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא זקנים משער שבתו וגו'.

16. יש להעיר שבשור"ת יחיה דעת א מה כתב מרן הרב עובדיה יוסף שכשיש סתירה החיבור עיקר, ואילו בעין יצחק שם נקט הרב יוסף שהתשובה עיקר.

ודאמרין רב הונא אסר זמארא רב חסדא זלזיל ביה לא על שירות שלישראל אמרו, אלא על דברי הגוים ואמרין אמר רב הונא זמר ניגדי ובקרי שרי זמר גילדאיי אסיר וזה הזמר שאומרים מושכי הספינות שהן ניגדי וזמר רועי בקר דאינון בקרי אינון אינון משירות שלישראל ואף על פי כן התיירו רב הונא שחקר וראה כי לא היו בו דברי גידופין ולא דברים מכוערין ויש בו עזרה ומסעד למושכין ולרועין אבל זמר שלבורסיים חקר כי היו בו דברים מכוערין ואסרו.¹⁷ ומחדשים הגאונים ששירות ותשבחות לה' יתברך מעולם לא נאסרו, ונאסרו רק סתם שירות שאינם שירות ותשבחות.

וכשיטת הגאונים שלא נאסרו שירות ותשבחות כתבו הר"ף (ברכות כב:) והר"ן (גיטין ז.) והרמב"ן (תורת האדם שער האבל יד) והרא"ה (ברכות פרק ה) והרא"ש (ברכות פ"ה סי' א), והריטב"א (גיטין שם) והמגיד משנה (על הרמב"ם תעניות ה יד) וההגהות מיימוניות (שם) והכפתור ופרח (פרק ו') והאשכול (הלכות תפילה יד.) והמאירי (סוטה שם) והסמ"ג (עשין - עשה דרבנן ג) ורבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב כב חלק ב דף קפו טור ג).

סיכום והיוצא להלכה

בבית המשתאות - לכולי עלמא אסור שירים שהם לא שירות ותשבחות לה' יתברך, הגאונים מחדשים ששירות ותשבחות לה' יתברך לא היו בכלל הגזירה וכל הראשונים מסכימים איתם¹⁷.

מחוץ לבית המשתאות - לשיטת רש"י ודעימיה מותר לשמוע שירים שאינם דברי נבלה, אך אסור לשומעם בקביעות¹⁸ (תוספות ור"ן על פי הרושלמי), ויש לציין שלשיטת רש"י כל סעודת עונג ושמחה תחשב כבית המשתאות. (רש"י שיר השירים א' ב.). לשיטת הרמב"ן ודעימיה אסור לשמוע כלל שירים בין בכלי ובין בפה כל שאינם שירות ותשבחות. ולשיטת הרמב"ם (בפשטות דבריו במשנה תורה) מחוץ לבית המשתאות מותר לשיר רק בפה.

17. למעט הרמב"ם שלא ברורה דעתו, עיין לעיל בביאור שיטת הרמב"ם.

18. אע"פ שמדברי התוספות והר"ן משמע שלא הווי איסור אלא רק ראוי להחמיר בזה, הטור והרמ"א כתבוהו כאיסור, וכן כתב התוספות רא"ש.

ופסק השולחן ערוך (סי' תקס ג') "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם; הגה: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם, כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה, ואסור לשומעם מפני החורבן; ואפילו שיר בפה על היין, אסורה שנאמר: בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא, על היין. הגה: וכן לצורך מצוה, כגון, בבית חתן וכלה, הכל שרי".

השולחן ערוך פסק כהרמב"ם, ולעומתו הרמ"א פסק את התוספות שכל שאינו רגיל מותר, שלא בבית המשתאות.

הב"ח (על הטור שם) פוסק כהרמב"ם **בתשובה** שאסור לשמוע כל שיר שאינו שירות ותשבחות, וז"ל: "ולענין הלכה יראה עיקר כדברי הרמב"ם בתשובת שאלה דכל שאינה של שירות ותשבחות אסור אפילו בלא משתה ואפילו בפה וכדגרסינן בסוף סוטה אמר רב אודנא דשמע זימרא תעקר אמר רבא זימרא בביתא חורבא בסיפא. אמר רב הונא... וכל שכן דאסור לשמוע כלי זמר ולפיכך יש להזהיר על המקילים לשירות בכלי זמר ואפילו בשבתות וימים טובים דלא התירו אלא בחופה משום שמחת חתן וכלה וכן הנשים המזמרות בפה בעת מלאכתן יש למחות בהן ואם אינן שומעות מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין".

והביאו **המגן אברהם** (שם אות ט') וכן **הפרי מגדים** (שם). וכן כתב **הלחם רב** (שם). וכן **המשנה ברורה** (שם ס"ק יג).

וכיוצ"ב כתב **השל"ה הקדוש** (תענית פרק נר מצוה אות יד): "ואסור בין בכלי בין בפה, אם לא שמשורר בפה דברי שירות ותשבחות. ואין היתר אלא לשמח חתן וכלה ביום חתונתם, אז מותר אף בכלי שיר... ואף שהטור סימן תק"ס כתב משם התוספות... מכל מקום כל הפוסקים סתמו דבריהם, משמע דסבירא להו בכל ענין אסור. וכן מסתבר, דלא גרע מהא זמרא דגרדאי דאסור. (וממשיך שם באות טו) וכן יברח מכלי שיר, אפילו באקראי, דאית ביה איסור משום הגלות, לפי פשטן של דברי הפוסקים, וגם החשש הזה שיבא למלאות פיו שחוק. והנזהר יראה בנחמת ציון".

והביאם (את הב"ח והשל"ה) **האליה רבה** (שם), וכן **אסרו אף החיי אדם** (כלל קלז סעיף ג) **והבאר שבע** (סוטה שם). וכן משמע מדברי **המהר"ל**¹⁹ (נצח ישראל פכ"ג). וכשיטת השולחן ערוך שמותר לשיר בפה אך אסור בכלי, פסק **מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל** (יחווה דעת א' מה). וכן כתב **האור לציון** (חלק ג' דינים הנוהגים זכר לחורבן). וכן פסק **מרן הרב מאזוז שליט"א** (בהערות איש מצליח על המשנ"ב שם²⁰) לעומתם חלק מהאחרונים הקילו בסוגיה זו כרמ"א וז"ל **המרומי שדה** (סוטה שם): "ומכל מקום דוקא בשתיית יין שהוא קבוע לשיר, והיינו בית המשתאות, או אדם שהוא רגיל בכך, כמו שהביאו התוס' בגיטין שם. ונמצא דעפ"י דין המשנה לא אסור אלא באדם שקבוע לכך או במקום שקבוע לכך".

וכן כתב **הלבוש** (על השו"ע שם) וכן **הערוך השולחן** (שם סעיף ז') וכן כתב **הציץ אליעזר** (חלק טו סימן לג). וכן כתב **הגרי"ש אלישיב** (הערות על מסכת סוטה שם, אך בהערות על גיטין שם כתב שראוי לירא שמים לחוש לדעת הב"ח).

אני (אליעזר) בעניי רואה לנקוט כשיטת הב"ח ודעימיה, משום שעדיין אין ליבי שלם עם התירוץ בש"י לדברי רב הונא, (ועוד שלתירוץ המהרש"ל יוצא ששיטת רש"י מחמירה כמעט כמו שיטת הרמב"ן ודעימיה) ועוד שרואים כבר בחז"ל שמאוד החמירו באיסור זה, וכן רוב האחרונים ראו לנכון להחמיר בזה, נראה לענ"ד כך לנקוט להלכה, ששירים שאינם מקרבים לעבודת הבורא יהיו אסורים אף מחוץ לבית המשתאות, ושירים שמקרבים לעבודת הבורא יהיו מותרים אף בבית המשתאות בין בכלי ובין בפה.

נספח: שמיעת שירים על ידי רמקול וכיוצ"ב

כתב בשו"ת **חלקת יעקב**²¹ (או"ח סד): "ויש עוד סברא גדולה להתיר כיון דבשעת הגזירה לאסור הזמרא מטעם אבלות לא היה עדיין הרדיו לא חל הגזירה

19. הובאו דבריו לעיל בביאור שיטת הרמב"ם.

20. והוסיף "לכאורה משמע דדוקא בפה שרי, אבל בכלי זמר אסור אפילו שירים ותשבחות... ומנהג העולם להקל ויש להם על מה שיסמכו" ולכאורה מקורו מהאורחות חיים (ח"א הל' תשעה באב אות יד).

על הרדיו וכהאי דב"י בס' י"ג מובא במג"א ומחצה"ש סוסי' ש"א וז"ל כיון דבימיהם דלא הי' גנאי לא אסרו חכמים אף על פי שבימינו איכא גנאי מ"מ לא נגזור ונחדש גזירה חדשה ונשאר בהיתרו, ואין זה דומה למין כלי זמר שיתחדש אף על פי שלא הי' בשעת הגזירה דודאי אסור משום דהגזירה היתה כל מיני כלי זמר, והסברא נותנת דאף כ"ז שיתחדשו בכלל, אבל הרדיו שאין רואים כלל המנגן ובא ממרחק רב עפ"י חדשות הטבע מיקרי פנים חדשות ואינו בכלל הגזירה, ואף שהיא רק סברא בעלמא ומי שירצה יכול לדחותה מ"מ סניף יש".

ופסק כשיטתו **מון הרב עובדיה יוסף זצ"ל**, בצירוף שיטת רוב הפוסקים שנאסר רק בבתי משתאות, ובצירוף האחרונים (פרי הארץ על הרמב"ם שם, וההגהות כנסת הגדולה²² על הטור שם) שמסבירים את הרמב"ם כשיטת רש"י שנאסר גם בכלי נגינה רק על היין.

אך לענ"ד מדברי הגאונים והרמב"ם משמע שהגזירה היא על כל דבר שמשמע קול של שיר, ואי אפשר לומר שפנים חדשות באו לכאן.

כתבו הגאונים (תשובות הגאונים עמנואל סימן נד): "ובעבור הקש הזה שמקישין בשרביט של עץ וקורין אותו 'איקאע אל קציב', אינו דומה למיני זמר, לפי שאין לו קול נעים זימרא לא כנבל וכינור ולא כעוגב ואבוב ולא אפילו כקול מחול ותוף וחליל וכל שכן כצלצל, אלא קול גרידא הוא ואינו עשוי אלא כמו מדה ומשקל שלא להאריך בנעימה יתר מדאי ולא לקצר יתר מדאי. ומי שאומר הרי ישבו, (יש בו - כלומר יש בו קול נעים) לא דמי לחשבון שעל נימי כנור ונבל שאוחזין נימים ומניחין נימים כדי להשתנות הקול. ואפילו שיש בזה שיקול בזה אין ראייה לאסרו בחול".

ונראה לענ"ד להוכיח משיטתם שרק אם נעשה למדוד את הקצב (מטרונום בלע"ז) יהיה מותר אבל כל שעושה קול של שיר יהיה אסור.

21. לאחר שכתב: "אבל לדאבונינו העולם אינם נזהרים כלל בזה ורק חסידים ואנשי מעשה, וראיתי בני עלי' והם מועטים, וצריכין למשכונני אנפשי' להתיר וללמד זכות" וברור שהביא את דבריו כלימוד זכות למנהג.

22. אף שכותב שם שאפשר לפרש כן ולא מביא זאת בתורת וודאי.

כתב הרמב"ם (הלכות תעניות ה' יד - הובאה לעיל שיטתו באריכות): "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין, וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין".

ורואים כאן שהרמב"ם האריך בלשונו טובא, וכפל את דבריו בכמה פנים, כלי שיר, מיני זמר, משמיעי קול של שיר, ונראה שכפילות לשונו היא משום שסבר שכל שעושה קול של שיר יהיה אסור.

וכן הוכיח מדבריו בשו"ת **שבט הלוי** (חלק ב' סימן נז): "איברא מדכתב הרמב"ם פ"ה מתענית הי"ד וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר, וכל מיני זמר, וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשומען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין וכו'. הנה מסיפא דסיפא מוכח דרק שירה בפה יצא מכלל האיסור אם אינו על היין, א"כ מה זה שכתב עוד ברישא וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר, אלא דהרמב"ם סגר עלינו את השער ואסור כל משמיע קול שיר שבעולם אפילו אינו כלי שיר מיוחד לכך, ואעפ"י דכלי הנ"ל לא ה' בימיהם אבל נכנס לפי דעתו בגדר כל משמיע קול של שיר". (וכן כתב בחלק ו' סי' סט)

וכן נראה לאסור מדברי **המהרש"א** (חידושי אגדות סוטה שם): "ומייתי שנאמר קול ישורר בחלון גו', דהיינו שמעמידן להם לתענוג עופות המצפצפים בחלונות"²³.

ורואים מדבריו שאף גידול ציפורים שעושות קול נעים הווי בכלל הגזירה, והביאו בשו"ת **אפרקסתא דעניא** (חלק א' סימן קסג) ומסביר כשיטתו אף בדעת הרמב"ם וז"ל: "ועל פי דברי המהרש"א הנ"ל נבין שפיר לשון הרמב"ם ז"ל "וכן

23. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' לה) הביא משו"ת מהר"ח אר"ז (סי' פא) ומהברכי יוסף (י"ד קיז אות ב) שמתירים לגדל ציפורים שמשמיעות קול שיר, עיי"ש. ולכאורה חלקו על המהרש"א בזה. ומה שכתב שם בשם הבית יוסף זה אינו משום שמדבר על עופות מדברים, ולא על עופות שמשמיעים קול שיר, וממילא אין הוכחה שחלק על המהרש"א בזה. וכן מה שכתב משו"ת הלכות קטנות (חלק א' סי' מה) מדבר על טלטול עופות בסתמא ולא מזכיר ששרים.

גזרו שלא לנגן בכלי שיר, וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשומען מפני החורבן", וכן הוא בשולחן ערוך, ולכאורה אחרי שכתב "וכל מיני זמר", מאי קמ"ל תו במה שכתב "וכל משמיעי קול כו", ולהנזכר לעיל, טובא קמ"ל דאפילו אפרוחים המשמיעים קול שיר, הוי בכלל האיסור, וידויק נמי לשון "קול של שיר", **דבאמת אינו שיר ממש אלא קול שיר**, אפילו הכי אסור, וממ"ש "ואסור לשומען" משמע דהוסיפו בזה ג"כ דאפילו שלא ע"ד שמחה, דמכל מקום מעוררים שמחת הלב, ושוב אינו בכלל כל המתאבלים עליה ר"ל.

כמה אחרונים לא קיבלו את היתר החלקת יעקב וז"ל **האגרות משה** (או"ח ח"א סי' קסו) ו"ע"י הרדיו אם נשמע זמרא דפומא מותר ואם בכלי זמר אסור" וכן כתב לאסור בשו"ת **ציץ אליעזר** (טו לג), וכן כתב **האור לציון** (ח"ג דינים הנוהגים זכר לחורבן) וכן הוא בשו"ת **דברי יציב** (או"ח רמו) וכן כתב **מרן הגר"ש אלישיב זי**. (סוטה מח): "ונראה פשוט דכלי שיר לא בעי דוקא שרואה ושומע את הכלי שיר עצמו, דה"נ בטייפקדאר המשמיע שירה מקסטה הוה דינם שוה".

האחרונים לא מביאים מקור לאסור אך לכאורה כתבו זאת משום הסברא הפשוטה שעל ידי רמקול נשמע בדיוק כמו כלי זמר ומדוע לא יחשב לכלי זמר, ועוד שיוצא מדבריו מציאות לא הגיונית שאסור לנגן ולשמוע שירים עם חברים עם גיטרה, (אליבא דהשו"ע) אבל מותר ללכת להופעות משום שהקול עובר דרך מגבירים.

ולהלכה לענ"ד מכיוון שמלשונות הגאונים הרמב"ם והמהרש"א נראה שיאסרו בכגון דא, ומכך שרוב ככול האחרונים לא קיבלו סברה זו, נראה שאין לסמוך על היתר החלקת יעקב להתיר שמיעת שירים על ידי רמקולים וכיוצ"ב.

ויהי רצון שנזכה להתאבל כראוי על ירושלים, ונזכה ונראה בבניינה במהרה בימינו אמן.